

Uniwersytet Wrocławski
Wydział Prawa, Administracji i Ekonomii
Instytut Historii Państwa i Prawa
Zakład Historii Administracji
Studia Stacjonarne Administracji
pierwszego stopnia

Agata Jamróz

MONARCHIA
KAZIMIERZA WIELKIEGO
(1333-1370)

Praca licencjacka
napisana pod kierownictwem
dr. Jacka Przygodzkiego

Wrocław 2012

SPIS TREŚCI

WSTĘP	5
Rozdział I Początek panowania Kazimierza Wielkiego	7
1. Sytuacja międzynarodowa przed objęciem tronu	7
2. Pierwsze lata panowania	14
Rozdział II Polityka wewnętrzna za czasów Kazimierza Wielkiego – kwestie państwowe.....	21
1. Administracja	21
Podział terytorialny	21
Urzędy	23
Szkolnictwo	30
2. Sądownictwo	36
Rozdział III Polska gospodarka w latach 1333-1370	46
1. Polityka pieniężna i podatkowa króla	46
2. Prawo żupne	54
3. Rozwój miast	59
4. Organizacja rzemiosła i handlu	67
Rozdział IV Polityka zagraniczna Kazimierza Wielkiego	75
1. Stosunki z Zakonem Krzyżackim	75
2. Polityka ruska	80
3. Powiązania z Luksemburgami i Wittelsbachami	90
4. Problemy unii polsko-węgierskiej	100
ZAKOŃCZENIE	108

WSTĘP

W niniejszej pracy, poświęconej monarchii Kazimierza Wielkiego (1333-1370), postaram się zaprezentować wybrane przeze mnie, spośród szerokiego spektrum XIV-wiecznych spraw, kwestie polityki wewnętrznej, przede wszystkim średniowiecznej administracji i sądownictwa, jak i polityki zagranicznej ostatniego Piasta na tronie Królestwa Polskiego. Żeby zrealizować powyższe założenia, posłużę się metodą historyczno-prawną, starając się w szczególności ukazać treści podstawowych aktów prawnych, jak i dokumentów, wydawanych zarówno przez władcę, jak i innych ówczesnych panujących. Kompozycja tego opracowania została oparta na wstępie, czterech rozdziałach, a także zakończeniu.

Rozdział pierwszy porusza podstawowe sprawy z okresu przed wstąpieniem Kazimierza Wielkiego na tron, nawiązując w swej treści do powiązań z państwem czeskim i Brandenburgią, a także do relacji z Zakonem Krzyżackim, rozpoczynając od genezy i przebiegu procesu z 1321 roku, aż po ostatnie walki za czasów panowania Władysława Łokietka. Drugi podrozdział naświetla problemy, z jakimi przyszło zmierzyć się nowemu władcy po śmierci ojca w 1333 roku, a ponadto dotyczy polityki zagranicznej króla do roku 1335 włącznie, dogłębnie opisując postanowienia zjazdu trenczyńskiego oraz kongresu w Wyszehradzie.

Treść rozdziału drugiego jest związana z jedną z dwóch części polityki wewnętrznej króla. Zawarłam w niej takie elementy, jak podział terytorialny średniowiecznej Polski w latach 1333-1370, zmiany granic oraz gęstość zaludnienia kraju. Następnie przeszłam do średniowiecznej hierarchii urzędniczej, starając się najpierw ukazać genezę i przybliżony czas utworzenia poszczególnych urzędów, a także zmiany, jak zachodziły w zakresie kompetencji urzędników, zarówno centralnych, jak i ziemskich oraz urzędnika prowincjonalnego, czyli starosty. Nakreśliłam również obraz organizacji szkolnictwa, skupiając się w znacznej mierze na najważniejszym osiągnięciu Kazimierza Wielkiego w tym obszarze – utworzeniu Akademii Krakowskiej. Drugi podrozdział związany jest ze strukturą średniowiecznego sądownictwa zarówno w momencie objęcia tronu przez Kazimierza, jak i zmianach, jakie zostały wprowadzone na mocy statutów wiślicko-piotrkowskich.

Trzeci rozdział obejmuje kolejną część polityki wewnętrznej monarchy, a mianowicie sprawy gospodarcze. Staralam się ukazać w nim przedsięwzięcia króla w zakresie polityki pieniężnej, zarówno kurs polskiej monety, jak i zmiany jej wartości

w latach 1333-1370, wpływy monetarne innych państw na ziemiach Królestwa Polskiego, a ponadto zasadnicze zagadnienia z zakresu polityki podatkowej, tzn. opłaty pobierane na rzecz papieżstwa przez kolektorów generalnych, świętopietrze, dziesięcinę oraz cła. Zajęłam się również istotną kwestią, jaką była organizacja średniowiecznych kopalni i poczynione w tym zakresie reformy (statut żupny). Zwieńczeniem tej części pracy jest opis rozwoju XIV-wiecznych miast (stopniowe zmniejszenie udziału lokacji na prawie polskim na rzecz prawa niemieckiego), handlu i rzemiosła.

Rozdział czwarty stanowi kontynuację rozważań z pierwszej części niniejszego opracowania i obejmuje wybrane stosunki zagraniczne ze średniowiecznymi państwami. Poruszyłam w nim relacje Królestwa Polskiego z Zakonem Krzyżackim, zdobycie terenów ruskich przez Kazimierza Wielkiego, powiązania między monarchią piastowską a Brandenburgią oraz Luksemburgami, a także zaangażowanie państwa węgierskiego w stosunkach z polskim panującym.

Praca ta powstała w oparciu o analizę dokumentów, takich jak statuty dla Wielkopolski i Małopolski, opis przebiegu konfederacji z 1352 roku, powstanie sądu prawa niemieckiego czy zapiski dotyczące organizacji uczelni wyższej w stolicy państwa, a także w nawiązaniu do aktów kształtujących średniowieczną politykę zagraniczną Kazimierza Wielkiego, na przykład wyrok sędziów w procesie polsko-krzyżackim wydany w 1339 roku oraz warunki, jak musiały być spełnione, by Ludwik Andegaweński mógł zasiąść na tronie Królestwa Polskiego.

Na szczególną uwagę, przy okazji omawiania źródeł będących inspiracją do napisania tej pracy, zasługują dwie pozycje bibliograficzne, ukazujące precyzyjnie przebieg panowania polskiego monarchy. Jest to książka Zdzisława Kaczmarczyka *Polska czasów Kazimierza Wielkiego* oraz dzieło Jerzego Wyrozumskiego – *Kazimierz Wielki*. Pierwsza z nich przydatna była do przedstawienia wszystkich wybranych przeze mnie, ze względu na zainteresowania związane z rozwojem państwa polskiego w epoce średniowiecza, spraw wewnętrznych oraz XIV-wiecznych stosunków międzynarodowych Królestwa Polskiego, uzupełnionych w pewnym zakresie o informacje zaczerpnięte z drugiej z nich. Swoje piętno na treści niniejszego opracowania wywarły również *Rozprawy Akademii Umiejętności Wydziału Historyczno-Filozoficznego*, w znacznej mierze pochodzące z wieku XIX, a zawierające szczegółowe wiadomości z określonych dziedzin i spraw, poruszanych na kolejnych stronach pracy. Niezastąpionym źródłem powołanej przeze mnie literatury pochodzącej z XIX i początku XX wieku, była Federacja Bibliotek Cyfrowych, przede wszystkim Śląska Biblioteka Cyfrowa.